

เห็ดหลินจือ: จากการเพาะเลี้ยงสู่การใช้ประโยชน์

บุญใจ ลิมศิลา*

ลักขณา อังอริภัทร*

วลีย์พัชฌ์ ชูชาติชัยกุลการ*

เย็นจิตร เตชะดำรงสิน*

หลินจือ (Lingzhi) คนจีนเรียกว่า หลิงจือ มาจากรากศัพท์ ๒ คำ คือ หลิง (Ling) และ จือ (Zhi). คำว่า “หลิง” บ่งบอกสรรพคุณทางยาว่า “มีประสิทธิผล”, คำว่า “จือ” บ่งบอกถึงเชื้อสกุล “*Ganoderma*”. เห็ดหลินจือเป็นตัวยาชั้นดีตามบันทึกในคัมภีร์เส้นทองเป็นแน่จริง (Classic of Shen Nong's Materia Medica) ซึ่งมีอายุราว ๑,๗๘๐ ปี^๑. ตำราดังกล่าวกล่าวถึงตัวยา ๓๖๕ ชนิด ได้แก่ พืชวัตถุ ๒๕๒ ชนิด, สัตว์วัตถุ ๖๗ ชนิด และธาตุวัตถุ ๔๖ ชนิด มีการแบ่งยาออกเป็น ๓ ระดับตามความปลอดภัย คือ **ชั้นดี** เป็นยาที่มีความปลอดภัยในการใช้, **ชั้นปานกลาง** เป็นยาที่ไม่อันตรายหากใช้อย่างถูกต้อง และ **ชั้นต่ำ** เป็นยาที่อันตรายโดยเฉพาะหากกินมากเกินไป. แพทย์จีนโบราณเรียกหลินจือว่า “เซียนเฉ่า” แปลว่า “เห็ดเทพเจ้า” ใช้ป้องกันและรักษาสารพัดโรค คนจีนยอมรับว่าหลินจือเป็นยาอายุวัฒนะ. ปัจจุบันประชาชนนิยมใช้หลินจือเป็นผลิตภัณฑ์เสริมสุขภาพและผลิตภัณฑ์ยา หลายประเทศตื่นตัวในการวิจัยและพัฒนาหลินจือ เช่น ญี่ปุ่น เกาหลี มาเลเซีย สิงคโปร์ สหรัฐอเมริกา.^๓

คัมภีร์เส้นทองเป็นแน่จริงกล่าวว่า เห็ดหลินจือแบ่งตามสีของดอกเห็ดได้เป็น ๖ ชนิด ได้แก่ ดอกเห็ดสีแดง (Chizhi เชื้อจือ) มีชื่อวิทยาศาสตร์ว่า *Ganoderma lucidum* (Leyss. ex Fr.) Karst. (รูปที่ ๑), ดอกเห็ดสีดำ (Heizhi เฮยจือ) มีชื่อวิทยาศาสตร์ว่า *Amauroderma rugosum*, ดอกเห็ดสี

รูปที่ ๑ เห็ดหลินจือแดง [*Ganoderma lucidum* (Leyss. Ex Fr.) Karst.]

เขียว (Qingzhi ชิงจือ) ปัจจุบันเรียกว่า หวินจือ (Yunzhi) มีชื่อวิทยาศาสตร์ว่า *Coriolus versicolor* (L. ex Fr.) Quel., ดอกเห็ดสีขาว (Baizhi ไป่จือ) มีชื่อวิทยาศาสตร์ว่า *Fomitopsis officinalis* (Fries) Singer & Bondartsev. ดอกเห็ดสีเหลือง (Huangzhi หวงจือ) มีชื่อวิทยาศาสตร์ว่า *Laetiporus sulphureus* และดอกเห็ดสีม่วง (Zizhi จื่อจือ) มีชื่อวิทยาศาสตร์ว่า *Ganoderma sinensis* Zhao, Xu et Zhang (*G. japonicum* (Fr.) Llogd.)^{๑,๓-๕}

หลินจือที่ใช้มากในสาธารณรัฐประชาชนจีนมี ๒ ชนิด คือ ชนิดดอกเห็ดสีแดง และชนิดดอกเห็ดสีม่วง ใช้ส่วนของดอกเห็ดและสปอร์ทำยา เป็นสมุนไพรที่มีการใช้อย่างแพร่หลาย มีเขตกระจายพันธุ์กว้างขวาง. หลินจือแดงมีแหล่งผลิตอยู่ในมณฑลจี๋หลิน เหลียวหนิง เหอเป่ย์ ชันตง ชันซี เหอหนัน เจียงซู

*สถาบันการแพทย์ไทย-จีน เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ กรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก

รูปที่ ๒ แผนที่สาธารณรัฐประชาชนจีน

อันฮุย เจ้อเจียง เจียงซี ผู้เจี้ยน (ฮกเกี้ยน) กว่างตง (กวางตุ้ง) ไทหนัน (ไหหล่า) กว่างซี (กวางสี) กุ้ยโจว ซื่อชวาน (เสฉวน) หวิหนัน (ยูนนาน) เป็นต้น^{๑,๔,๕} (รูปที่ ๒) ปัจจุบันมีการเพาะปลูกอย่างแพร่หลาย, ส่วนชนิดดอกเห็ดสีม่วงมีแหล่งผลิตอยู่ในมณฑลเหอเป่ย์ ฉันทง เจ้อเจียง ผู้เจี้ยน หูหนัน กว่างตง กว่างซี เป็นต้น^๖. ตำรายาของสาธารณรัฐประชาชนจีน (Pharmacopoeia of the People's Republic of China)^๖ รับรองเห็ดหลินจือทั้ง ๒ ชนิด หลินจือมีองค์ประกอบเคมีเป็นสารเออร์

โกสเทอรอล, กรดแอมิโนหลายชนิด, สารกลุ่มพอลิแซ็กคาไรด์ และธาตุวัตถุปริมาณเล็กน้อย มีคุณสมบัติอุ่น รสอมหวาน มีสรรพคุณบำรุงซี่โครงไต เสริมสร้างกระดูกให้แข็งแรง ป้องกันมะเร็ง บรรเทาพิษ ปกป้องตับ บำรุงหัวใจ ป้องกันภาวะขาดออกซิเจน ใช้รักษาอาการเวียนศีรษะ นอนไม่หลับ หัวใจเต้นเร็วและแรงจังหวะไม่สม่ำเสมอ หายใจลำบาก อ่อนเพลีย และไอบอบ^{๑,๔,๖,๗}.

เห็ดหลินจือชนิดดอกเห็ดสีแดง [*Ganoderma lucidum* (Leyss. Ex Fr.) Karst.] และเห็ดหลินจือชนิดดอกเห็ดสีม่วง *Ganoderma sinensis* Zhao, Xu et Zhang (*G. japonicum* (Fr.) Llogd.) มีลักษณะแตกต่างกัน คือ ชนิดดอกเห็ดสีแดง มีลักษณะเหมือนไตหรือรูปกลม หมวกเห็ดมีลักษณะแข็ง คล้ายเนื้อไม้ ผิวมัน สีสน้ำตาลเหลืองถึงสีน้ำตาลแดง ใต้หมวกดอกสีขาวถึงสีน้ำตาลแดงอ่อน ก้านดอกออกด้านข้าง ยาว ๗-๑๕ เซนติเมตร เส้นผ่านศูนย์กลาง ๑-๓.๕ เซนติเมตร สีสน้ำตาลแดงถึงสีม่วงน้ำตาล เป็นมัน กลิ่นหอมอ่อน ๆ รสขมฝาด. ส่วนเห็ดหลินจือม่วง มีสีน้ำตาลดำวามันเนื้อเห็ดสีน้ำตาล ก้านเห็ดยาว ๗-๒๓ เซนติเมตร ลักษณะอื่น ๆ เหมือนกับ

รูปที่ ๓ เห็ดหลินจือแดงและเห็ดหลินจือม่วง

ชนิดดอกเห็ดสีแดง^๓ (รูปที่ ๓).

การเพาะเลี้ยงเห็ดหลินจือ

๑. การเพาะเลี้ยงเห็ดหลินจือในสาธารณรัฐประชาชนจีน^๓

จำแนกเป็น ๓ ประเภท ดังนี้

๑.๑ จำแนกตามผลผลิต ได้แก่ ดอกเห็ดหลินจือสปอร์เห็ดหลินจือ.

๑.๒ จำแนกตามอาหารเพาะเลี้ยง ได้แก่ หลินจือที่เพาะบนหญ้าที่มีไม้ฝังอยู่ หลินจือที่เพาะในถุงพลาสติก หลินจือที่เพาะในมัดท่อนไม้สั้น ๆ และหลินจือที่เพาะในตอไม้.

๑.๓ จำแนกตามวิธีการเพาะเลี้ยง ได้แก่ การเพาะในขวด การเพาะในถุงพลาสติก และการเพาะบนดิน.

๒. เทคนิคการเพาะเห็ดหลินจือ แบ่งเป็น ๓ ขั้นตอน คือ

๒.๑ ขั้นตอนการแยกเชื้อเห็ดบริสุทธิ์ การเพาะเลี้ยง การเก็บรักษาสายพันธุ์ และการเลี้ยงเชื้อขยาย.

๒.๒ ขั้นตอนการเชื้อเห็ด และการบ่มก้อนเชื้อ.

๒.๓ ขั้นตอนการดูแลรักษาถุงก้อนเชื้อเห็ดเปิดดอก ขั้นตอนการแยกเชื้อเห็ดบริสุทธิ์ การเพาะเลี้ยง การเก็บรักษาสายพันธุ์ และการเลี้ยงเชื้อขยาย^{๓-๕}.

คัดเลือกสายพันธุ์เห็ดหลินจือที่ต้องการโดยเลือกดอกเห็ดที่มีขนาดใหญ่ซึ่งเก็บในช่วงเจริญเติบโต ใช้ เอทานอล ๗๐% ซ้ำเชื้อ เช็ดฆ่าเชื้อรอบ ๆ ผิวนอกของหมวกดอก ใช้มีดคม ๆ ที่สะอาดและลนไฟฆ่าเชื้อแล้ว ตัดเนื้อเยื่อชั้นในของดอกเห็ดขนาดชั้นละ ๓-๕ ตารางมิลลิเมตร. นำเนื้อเยื่อที่ตัดได้สอดเข้าไปวางไว้ในอาหารร่วนเลี้ยงเชื้อ ควรปฏิบัติในตู้สำหรับเชื้อเห็ดปิดปากขวดด้วยสำลี. นำขวดอาหารร่วนที่ตัดเนื้อเยื่อเห็ดใส่เข้าไปแล้ว ไปบ่มเชื้อไว้ในห้องมืด ที่อุณหภูมิ ๒๕-๒๘ องศาเซลเซียส เป็นเวลา ๓-๔ วัน จะเห็นรอบ ๆ ชั้นเนื้อเยื่อมีเส้นใยเห็ดสีขาวเกิดขึ้น. เมื่อเส้นใยเห็ดเจริญเติบโตเต็มอาหารแล้ว ให้ย้ายเส้นใยเห็ดที่บริสุทธิ์ไปเลี้ยงในอาหารร่วนใหม่โดยเอียงขวดอาหารร่วน เลี้ยงต่ออีกประมาณ ๕ วัน จะได้ลักษณะสายพันธุ์ที่ดี โดยแต่ละหลอดสามารถเลี้ยงเชื้อขยายได้ ๒๐ หลอด. สูตรอาหารมาตรฐานสำหรับเพาะเลี้ยงเชื้อเห็ดบริสุทธิ์คือ

มันฝรั่ง (ปอกเปลือก)	๒๐๐ กรัม	หั่นเป็นชิ้น ๆ
เติมน้ำแล้วต้มนาน ๓๐ นาที		
ทิ้งกาก)		

น้ำตาลกลูโคส	๒๐ กรัม
โพแทสเซียม-	
ไดไฮโดรเจนฟอสเฟต	๓ กรัม
แมกนีเซียมซัลเฟต	๑.๕ กรัม
วิตามินบี ๑	๑๐ กรัม
วุ้น	๒๐ กรัม
เติมน้ำสะอาด	

และปรับปริมาตรเป็น ๑,๐๐๐ มิลลิลิตร

หากไม่มีมันฝรั่งให้ใช้ข้าวสาลี ๘๐ กรัม แทนได้ และไม่ต้องใส่วิตามินบี ๑ ก็ได้. นอกจากนี้ยังสามารถใช้ลูกเต๋อยแช่จนพองตัว หรือข้าวโพด หรือข้าวสาลี ซึ่งมีคุณค่าทางอาหารและยาสูง เป็นอาหารเพาะเลี้ยงและเก็บรักษาสายพันธุ์ที่ดี จะสามารถลดต้นทุนการผลิตได้^{๓-๕}.

ขั้นตอนการเชื้อเห็ด การบ่มก้อนเชื้อ และการดูแลรักษาถุงก้อนเชื้อเห็ดเปิดดอก^{๓-๕,๗}

การขยายพันธุ์เห็ดหลินจือมี ๓ วิธี ได้แก่ การเพาะในขวด, การเพาะในถุงพลาสติก และการเพาะบนดิน. ในสาธารณรัฐประชาชนจีนนิยมใช้วิธีเพาะในขวดและวิธีเพาะบนดิน ปัจจุบันได้มีการขยายผลการเพาะในท่อนไม้โดยใช้เทคนิคที่ทันสมัยและพบว่าประสบผลสำเร็จในระดับหนึ่ง^{๔,๕,๗}.

๑. การเพาะเห็ดหลินจือในขวด เป็นการเพาะเลี้ยงเห็ด

หลินจือที่ใช้กันมานานในสาธารณรัฐประชาชนจีน เนื่องจากให้ผลผลิตสูง และสามารถนำขวดกลับมาใช้ใหม่ได้หลายครั้ง รวมทั้งสามารถป้องกันการกักตุนของหนูหรือสัตว์เลี้ยงอื่น. นอกจากนี้การเก็บเกี่ยวสปอร์เห็ดหลินจือโดยวิธีคลุมถุงสามารถทำได้สะดวก ปัจจุบันยังมีบางพื้นที่ที่เลือกใช้วิธีนี้อยู่. วิธีนี้มีข้อเสีย คือ ปริมาณผลผลิตของดอกเห็ดจะน้อยกว่าการเพาะในถุง หรือการเพาะบนดิน เนื่องจากมีข้อจำกัดของปริมาณอาหารเลี้ยงเชื้อที่บรรจุในขวด^{๔,๕,๗}. การเพาะเห็ดหลินจือในขวดมีรายละเอียดดังนี้

วัสดุเพาะและสูตรอาหาร มี ๓ สูตร ดังนี้

สูตรที่ ๑ สูตรอาหารที่ใช้เชื้อเห็ดเป็นวัสดุเพาะประกอบ ด้วย

ซีลีเยอ (ไม้ที่มีใบกว้าง) ร้อยละ	๗๘
ข้าวสาลี (หรือรำข้าว) ร้อยละ	๒๐
น้ำตาลกลูโคส ร้อยละ	๑
ยิบซัม ร้อยละ	๑

สูตรที่ ๒ สูตรอาหารที่ใช้เปลือกเมล็ดฝ้ายเป็นวัสดุ
เพาะ ประกอบด้วย

เปลือกเมล็ดฝ้าย ร้อยละ	๔๔
ขี้เลื่อย (ไม้ที่มีใบกว้าง) ร้อยละ	๔๔
ข้าวสาลี (หรือรำข้าว) ร้อยละ	๑๐
น้ำตาลกลูโคส ร้อยละ	๑
ยิบซัม ร้อยละ	๑

สูตรที่ ๓ สูตรอาหารที่ใช้กากอ้อยเป็นวัสดุเพาะ
ประกอบด้วย

กากอ้อย ร้อยละ	๗๕
ข้าวสาลี (หรือรำข้าว) ร้อยละ	๒๒
น้ำตาลกลูโคส ร้อยละ	๑
ยิบซัม ร้อยละ	๑
แคลเซียมไฮดรอกไซด์ ร้อยละ	๑

จะใช้สูตรใดสูตรหนึ่งก็ได้ ผสมคลุกเคล้าให้เข้ากันเป็น
อย่างดี เติมน้ำจนมีความชื้นร้อยละ ๖๐ โดยทั่วไป จะได้พีเอช
๔.๕-๗. อย่างไรก็ตามในแต่ละพื้นที่สามารถเลือกใช้วัสดุที่มี
ในท้องถิ่น แต่ต้องทดลองปรับสูตรให้เหมาะสม จาก
ประสบการณ์ขี้เลื่อย ๕๐ กิโลกรัม สามารถผลิตเห็ดหลินจือได้
๓-๔ กิโลกรัม^{๔,๕,๗}.

การบรรจุขวดและการนึ่งฆ่าเชื้อ นำอาหารเลี้ยงเชื้อที่ผสม
แล้วบรรจุในขวดขนาด ๗๕๐ มิลลิลิตร ในขณะที่บรรจุให้เขย่า
ขวดไปด้วย เพื่อให้อาหารเลี้ยงเชื้อผสมเข้ากันดีและเพื่อลด
ช่องว่าง. โดยทั่วไปให้บรรจุอาหารเลี้ยงเชื้อจนกระทั่งระดับ
ห่างจากปากขวดประมาณ ๓-๕ เซนติเมตร จากนั้นกดผิวบน
ให้เรียบ แล้วใช้ตะเกียบเจาะรูตรงกลางขวดจากบนลงล่าง
แล้วค่อย ๆ เอาตะเกียบออก เพื่อไม่ให้อาหารส่วนบนแตก
กระจาย นำไปนึ่งฆ่าเชื้อ และรูนี้จะเป็นที่เจริญของเส้นใย
ปิดปากขวดด้วยสำลีหรือจุกประหยัดสำลีทำด้วยพลาสติกทน
ร้อนและทนต่อแรงดัน^{๔,๕,๗}.

การเตรียมขวดหัวเชื้อทำโดยใช้อัตราส่วนของข้าวสาลีต่อ
น้ำ คือ ๑:๒ เขย่าให้เข้ากัน ใส่หัวเชื้อลงในขวดบรรจุอาหารที่
เตรียมไว้ กดให้แน่น ข้าวสาลีแห้ง ๑๐ กรัม สามารถบรรจุ
ขวดเพาะเลี้ยงได้ ๙ เซนติเมตร. การบรรจุอาหารในขวดไม่
ควรให้หนาเกินไป จากนั้นนำไปนึ่งฆ่าเชื้อที่ความดันสูงขนาด
๑.๒ กิโลกรัมต่อตารางเซนติเมตร นึ่งประมาณ ๑ ชั่วโมง^{๔,๕,๗}.

การต่อเชื้อเห็ด ต้องทำในห้องที่สะอาดปราศจากเชื้อ โดย

นำขวดหัวเชื้อเห็ดที่เจริญเต็มที่ ลงไฟที่บริเวณคอขวด เขย่า
ให้ร่วน เปิดจุกสำลีของขวดเชื้อออก เทหัวเชื้อเห็ดขนาดเท่า
เม็ดถั่วเขียวลงให้เต็มรูที่เจาะไว้ รีบปิดฝาครอบให้แน่น จาก
นั้นนำไปบ่มในห้องที่อุณหภูมิ ๒๖ องศาเซลเซียส นาน ๑ สัปดาห์
เส้นใยจะเจริญเต็มขวด เพื่อใช้ในการเพาะเห็ดหลินจือ โดยหัว
เชื้อเห็ด ๑ ขวด จะสามารถต่อเชื้อได้ ๒๕-๓๐ ขวด^{๔,๕,๗}.

การบ่มเชื้อ การเปิดดอกและการบำรุงรักษา เนื่องจาก
มี ๒ ขั้นตอน จึงควรแบ่งเป็น ๒ ส่วน ดังนี้

โรงบ่มก้อนเชื้อ ควรควบคุมอุณหภูมิให้อยู่ระหว่าง
๒๕-๒๘ องศาเซลเซียส ซึ่งเป็นอุณหภูมิที่เหมาะสมในการ
เจริญเติบโตของเห็ด โดยเลี้ยงประมาณ ๑๐ วัน เส้นใยใน
ขวดจะเดินได้ ๕-๖ เซนติเมตร โดยทั่วไปเห็ดหลินจือจะใช้
เวลาประมาณ ๓๐-๔๐ วัน เส้นใยเห็ดจะเจริญเต็มวัสดุเพาะ
เมื่อเส้นใยเห็ดเจริญทั่วทั้งวัสดุเพาะแล้ว ไม่ควรปล่อยให้มีการ
พักตัวในโรงบ่มอีก ควรทำการย้ายไปโรงเรือนเปิดดอกเห็ด^{๔,๕,๗}
(รูปที่ ๔).

โรงเรือนเปิดดอกเห็ด ควรควบคุมอุณหภูมิให้อยู่
ระหว่าง ๒๕-๒๘ องศาเซลเซียส และควบคุมความชื้นสัมพัทธ์
ให้อยู่ระหว่างร้อยละ ๗๕-๘๕ แต่ต้องไม่ต่ำกว่าร้อยละ ๗๐
และต้องมีแสงเพียงพอและอากาศถ่ายเทได้สะดวก เพื่อให้
ออกซิเจน เพียงพอต่อการเจริญเติบโตของเห็ดหลินจือตาม
ปรกติ.

การเพาะเห็ดหลินจือในขวดควรป้องกันไม่ให้ก้อนเชื้อ
หลุดร่วงจากปากขวดหรือก้อนเชื้อไม่ได้รับอาหาร เพื่อให้
อากาศถ่ายเทได้สะดวก ควรทำในตอนกลางวัน ป้องกันไม่ให้

รูปที่ ๔ โรงเรือนบ่มก้อนเชื้อเห็ดหลินจือในสาธารณรัฐประชาชน
จีน

รูปที่ ๕ โรงเรือนเปิดดอกเห็ดหลินจือที่มุงด้วยตาข่ายพรางแสง โดยวิธีเพาะเลี้ยงในถุงพลาสติก

อากาศเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ซึ่งมีผลต่อรูปร่างลักษณะของดอกเห็ด^{๔,๕,๗}.

๒. การเพาะเห็ดหลินจือในถุงพลาสติก มีกรรมวิธีเหมือนการเพาะเห็ดหลินจือในขวด ต่างกันที่ภาชนะที่ใช้บรรจุวัสดุเพาะ จะใช้ถุงพลาสติกแทนขวด. โดยทั่วไปใช้ถุงพลาสติกทึบหรือขนาดความกว้าง ๑๗ เซนติเมตร ยาว ๓๓ เซนติเมตร หรือขนาดอื่นๆ ที่ได้มาตรฐาน เป็นถุงชนิดที่พับกันสำเร็จมาแล้ว เพราะสะดวกในการบรรจุและสามารถสวมคอขวดสำหรับใส่สำลีได้. การเพาะโดยวิธีนี้จะใช้ปริมาณหัวเชื้อค่อนข้างมาก จากนั้นนำไปนึ่งฆ่าเชื้อแล้วทำการต่อเชื้อ. ส่วนการบ่มเชื้อ การเปิดดอกและการบำรุงรักษามี ๒ ขั้นตอนเช่นกัน. ในการบ่มเชื้อให้ทำในห้องมืดโดยเรียงถุงเพาะเห็ดตามแนวนอนซ้อนกันประมาณ ๔-๕ ชั้น ควรหมั่นตรวจสอบและคัดแยกเอาถุงก้อนเชื้อที่เสียออก และควรควบคุมอุณหภูมิให้สม่ำเสมอทุกแถว โดยการสลับตำแหน่งที่วางซึ่งกันและกัน หลังจากนั้นประมาณ ๑ เดือนจะพบว่าที่ส่วนล่างข้างในปากถุงเริ่มมีการแตกหน่อสีขาว ควรทำการย้ายไปโรงเรือนเปิดดอกเห็ดต่อไป^{๔,๕,๗} (รูปที่ ๕).

๓. การเพาะเห็ดหลินจือบนดิน เป็นวิธีที่นิยมใช้ในสาธารณรัฐประชาชนจีนและประเทศญี่ปุ่น ซึ่งมีขั้นตอน ดังนี้ *การเตรียมท่อนไม้* โดยทั่วไปจะใช้ไม้เนื้อแข็งที่มีใบกว้าง เช่น ต้นเมเปิ้ล ต้นชินกัวพิน (Chinguopin), ต้นจู (Zhu) เป็นต้น. ไม้เหล่านี้จะทำให้เส้นใยเห็ดเจริญได้ดี มีผลผลิตสูง มีสีแสดสดใส ดอกเห็ดสมบูรณ์ และมีคุณภาพดี ให้ตัดท่อนไม้ในฤดูหนาวซึ่งเป็นช่วงที่มีอาหารอุดมสมบูรณ์ ตัดกิ่งและใบทิ้งให้หมด เจาะรูตรงกลางเนื้อไม้ให้มีขนาด ๑-๒

รูปที่ ๖ โรงเรือนเปิดดอกเห็ดหลินจือที่มุงด้วยพลาสติกโดยวิธีเพาะบนดิน

เซนติเมตร และมีความชื้นพอเหมาะ นำมาวางทิ้งไว้ในที่ร่ม^{๔,๕,๗}.

การนึ่งฆ่าเชื้อและการต่อเชื้อเห็ด โดยทั่วไปจะนึ่งฆ่าเชื้อในหม้อหนึ่งความดันที่อุณหภูมิ ๑๐๐ องศาเซลเซียส นึ่งนาน ๑๒-๑๔ ชั่วโมง ภายหลังการนึ่งฆ่าเชื้อแล้ว ปิดไฟ และค่อย ๆ เปิดประตูระบายไอน้ำออก ปล่อยให้ไอน้ำออกจนหมด เอาท่อนไม้ที่นึ่งฆ่าเชื้อออก. เมื่อท่อนไม้เย็นตัวลงแล้ว ให้เทหัวเชื้อเห็ดลงในรูที่เจาะไว้ ปิดจุกด้วยสำลีและนำท่อนไม้ไปวางในห้องบ่มที่มีความชื้นสัมพัทธ์ค่อนข้างต่ำคล้ายอากาศในช่วงฤดูหนาว ประมาณ ๒๐-๒๒ องศาเซลเซียส บ่มนาน ๓-๔ วัน เพื่อให้เส้นใยเห็ดเจริญบนท่อนไม้^{๔,๕,๗}.

การบ่มเชื้อเห็ด หลังจากต่อเชื้อเห็ด ๒-๓ วัน และรักษาอุณหภูมิไว้ที่ ๒๒ องศาเซลเซียส เส้นใยเห็ดจะเจริญได้ดีภายใน ๑ สัปดาห์. เส้นใยเห็ดจะเจริญปกคลุมเต็มท่อนไม้ซึ่งมีสีขาวลักษณะเหมือนปุยฝ้าย เส้นใยเหล่านี้จะใช้อาหารจากท่อนไม้ทำอาหารในท่อนไม้เพื่อการเจริญเติบโต. เมื่อเส้นใยเห็ดมีปริมาณมาก ปริมาณการหายใจก็จะมากด้วย จะทำให้ภายในถุงมีหยดน้ำเกาะ ต้องให้การถ่ายเทอากาศดีขึ้นและลดปริมาณความชื้นลง เพื่อให้เส้นใยเห็ดพักตัว^{๔,๕,๗}.

การฝังท่อนไม้ที่มีเส้นใยเห็ดลงดิน โดยเลือกพื้นที่ที่มีการระบายน้ำดี ดินค่อนข้างเป็นกรดและมีความอุดมสมบูรณ์ มีแหล่งน้ำอยู่ใกล้พื้นที่ปลูก เมื่อพรวนดินและตากดินแล้ว แปลงปลูกควรยกดินให้สูงประมาณ ๓๐-๔๐ เซนติเมตร กว้าง ๑.๕-๑.๘ เมตร ความยาวไม่จำกัด. รอบแปลงปลูกควรมีร่องระบายน้ำ แปลงปลูกควรเป็นแนวยาวจากทิศใต้ไปทิศเหนือจึงจะดี โรงเรือนที่ปลูกควรสูงประมาณ ๖ เมตร โดยใช้ตาข่ายสี

ดำพรางแสง เพื่อควบคุมอุณหภูมิ ช่วยให้อุณหภูมิถ่ายเทได้ดี ลดปริมาณการระเหยของน้ำ ช่วยให้ความชื้นสัมพัทธ์ภายในโรงเรือนเพิ่มขึ้น และดูแลรักษาง่าย^{๓-๕} (รูปที่ ๖).

ในขั้นตอนนี้มีข้อควรระวัง ดังนี้ (๑) ท่อนไม้ที่นำมาฝังลงดินควรมีเส้นใยดินเต็มท่อน เมื่อเอามือลูบท่อนไม้จะรู้สึกเหมือนมีแรงตืด เนื้อไม้สีขาวสาร ควรมีอุณหภูมิสม่ำเสมอสูงกว่า ๒๐ องศาเซลเซียส, (๒) เนื้อไม้ชนิดเดียวกัน หากมีเส้นผ่านศูนย์กลางใหญ่จะสามารถใช้ในพื้นที่ปลูกได้หลายปี หากมีเส้นผ่านศูนย์กลางเล็กต้องเปลี่ยนพื้นที่ปลูก, (๓) การฝังท่อนไม้ที่มีเส้นใยเห็ดลงดิน ควรเลือกวันที่ท้องฟ้าปลอดโปร่ง หากแหล่งปลูกมีมดขาวควรใช้ยาฆ่ามดก่อน ในพื้นที่เพาะปลูกที่เตรียมไว้ ให้ขุดร่องลึกประมาณ ๒๐ เซนติเมตร นำท่อนไม้มาวางเรียงในร่องที่ขุดไว้ แล้วกลบด้วยดินละเอียด^{๓-๕}.

การเปิดดอกและการบำรุงรักษา ท่อนไม้ที่มีเส้นใยดินเต็มท่อนเมื่อนำมาฝังลงดินแล้ว ที่อุณหภูมิประมาณ ๒๕ องศาเซลเซียส จะใช้เวลาประมาณ ๗-๑๕ วัน จึงจะออกดอก. ดอกที่เริ่มออกจะเป็นตุ่มสีขาว ที่โคนดอกมีสีน้ำตาล ก้านดอกเห็ดเจริญถึงระดับหนึ่งแล้ว หากได้รับอากาศที่บริสุทธิ์ มีอุณหภูมิและความชื้นที่เหมาะสม และมีแสงเพียงพอดอกเห็ดจะโผล่ยึดออกแบบนอนขนานกับพื้นผิวโลก^{๓-๕}.

ปริมาณความชื้นในดินที่เหมาะสม คือ ร้อยละ ๘๐-๙๐ ดินจะร่วนซุยและมีความชื้นพอเหมาะ หากอุณหภูมิสูงและอากาศถ่ายเทได้ดี เนื้อดินจะร่วน ควรให้น้ำโดยใช้ตัวพ่นฝอย หากอุณหภูมิต่ำหรือฝนตกควรให้น้ำเพียงเล็กน้อยหรือไม่ต้องให้น้ำน้ำที่ใช้ต้องสะอาดไม่มีสิ่งปนเปื้อนใด ๆ และควรปรับให้ความชื้นของแสงอุณหภูมิ ลม อากาศ และความชื้นสัมพัทธ์ภายในโรงเรือนเป็นไปตามข้อจำกัดเฉพาะของการเพาะเห็ดหลินจือในสภาพธรรมชาติ. ท่อนไม้หนัก ๑๐๐ กิโลกรัมใน ๒ ปีสามารถผลิตเห็ดหลินจือได้ ๓-๔ กิโลกรัม ในปีแรกจะเก็บเกี่ยวได้ประมาณร้อยละ ๒๐-๓๐ และในปีที่ ๒ ประมาณเดือนเมษายนถึงพฤษภาคม จะสามารถเก็บเกี่ยวผลผลิตได้ร้อยละ ๗๐-๘๐ ของปริมาณผลผลิตทั้ง ๒ ปี^{๓-๕}.

๓. ปัจจัยที่มีผลต่อการเจริญเติบโตของเห็ดหลินจือ

เห็ดหลินจือชอบความชื้น การถ่ายเทอากาศที่ดี มีแสงพอเหมาะ โดยมีปัจจัยที่มีผลต่อการเจริญเติบโตดังนี้

อุณหภูมิ อุณหภูมิที่เส้นใยเห็ดเจริญอยู่ระหว่าง ๔-๓๙ องศาเซลเซียส แต่เจริญได้ดีที่สุดที่อุณหภูมิ ๒๔-๓๐

องศาเซลเซียส. ดอกเห็ดจะเจริญเติบโตค่อนข้างช้าที่อุณหภูมิ ๒๐-๒๕ องศาเซลเซียส แต่สีดอกจะสวยสดกว่าดอกที่ออกที่อุณหภูมิ ๓๐ องศาเซลเซียส. หัวเชื้อเห็ดจะเจริญเติบโตได้ดีในขวดซีลียอย เมื่อนำไปบ่ม เส้นใยเห็ดจะเจริญเต็มขวด. ในฤดูหนาวหลินจือสามารถทนหนาวได้ในช่วงสั้น ๆ ที่อุณหภูมิ -๑๐ องศาเซลเซียส ดอกจะเจริญเติบโตได้ดีในช่วงฤดูร้อนและฤดูใบไม้ร่วง^{๓-๕}.

ความชื้น ปัจจัยที่มีผลต่อการเจริญของเส้นใยเห็ด คือ ปริมาณน้ำและความชื้นสัมพัทธ์ ซึ่งมีผลต่อรูปร่างลักษณะของเห็ดแตกต่างกัน. เมื่อเส้นใยเห็ดเจริญในขวด ความชื้นสัมพัทธ์สามารถลดลงเหลือร้อยละ ๖๐ ได้ ซึ่งสามารถ ลดการติดเชื้อของเห็ด หากความชื้นสัมพัทธ์ต่ำมากเกินไป จะทำให้น้ำระเหยไปและมีผลต่อการเจริญของเส้นใย^{๓-๕}.

สิ่งที่ต้องเข้มงวดเพื่อให้หลินจือสามารถออกดอกได้ คือ ความชื้นสัมพัทธ์ โดยทั่วไปความชื้นสัมพัทธ์ที่ต้องการต้องมากกว่าร้อยละ ๗๐ แต่ที่เหมาะสมที่สุด คือ ร้อยละ ๘๕-๙๐ และอัตราส่วนของอาหารเลี้ยงเชื้อต่อน้ำที่เหมาะสม คือ ๑:๒ ซึ่งจะมีออกซิเจนมากเพียงพอ หากความชื้นสัมพัทธ์ต่ำจะทำให้ดอกเห็ดไม่เจริญเติบโต^{๓-๕}.

อากาศบริสุทธิ์ อากาศประกอบด้วยออกซิเจนและคาร์บอนไดออกไซด์เป็นหลัก ซึ่งล้วนมีผลต่อเห็ดหลินจือค่อนข้างมาก. เส้นใยเห็ดจะเจริญในอาหารเลี้ยงเชื้อได้ต้องมีออกซิเจนที่เพียงพอ การขาดออกซิเจนทำให้การเจริญของเส้นใยช้า ส่วนการออกดอกต้องการออกซิเจนค่อนข้างสูงหรืออากาศบริสุทธิ์นั่นเอง. หากปริมาณคาร์บอนไดออกไซด์มาก ก็จะไม่ออกดอกหรือจะไม่สร้างสปอร์ มีรายงานว่าหากปริมาณคาร์บอนไดออกไซด์เกินร้อยละ ๐.๑ ดอกเห็ดจะไม่เจริญเติบโต หากควบคุมปริมาณคาร์บอนไดออกไซด์ให้อยู่ระหว่างร้อยละ ๐.๑-๑.๐ ก้านดอกจะเจริญเติบโตเร็ว^{๓-๕}.

แสง เส้นใยเห็ดหลินจือขณะเจริญในขวดเพาะเลี้ยงไม่ต้องการแสง ในที่มีดเส้นใยเห็ดเจริญได้ดี. เส้นใยเห็ดจะเจริญช้าลงร้อยละ ๕๐ หากความเข้มของแสงประมาณ ๓,๐๐๐ ลักซ์ นาน ๑ ชั่วโมง ซึ่งจะยับยั้งการเจริญของเส้นใยเห็ด และแสงสีเหลืองจะมีผลมากกว่าแสงสีแดง^{๓-๕}.

การเจริญเติบโตของดอกเห็ดต้องการความเข้มของแสงที่พอเหมาะ คือความเข้มของแสงระหว่าง ๑,๒๐๐- ๒,๐๐๐ ลักซ์. หากแสงไม่เพียงพอจะมีผลให้การออกดอกช้าหรือมีรูปร่าง

แปลก ๆ ในที่มืดเส้นใยเห็ดจะไม่เจริญเป็นดอก การเจริญเติบโตของดอกเห็ดส่วนใหญ่จะหันไปทางด้านที่มีแสงเข้มกว่า^{๓-๕}.

อาหาร ในสภาพธรรมชาติเห็ดหลินจือมักชอบขึ้นกับต้นไม้ได้มากมายหลายชนิด เช่น ต้นไผ่ ต้นเมเปิ้ล ต้นจูกุ บางทีก็ขึ้นกับต้นไม้ที่ยังมีชีวิตอยู่ ในระยะแรกเส้นใยเห็ดจะสามารถดูดซึมน้ำตาลเชิงเดี่ยวที่มีธาตุคาร์บอนต่ำ จากนั้นเส้นใยเห็ดจะเจริญและผลิตสารกลุ่มเอ็นไซม์หลายชนิดเพื่อย่อยอาหารที่มีเซลลูโลส เฮมิเซลลูโลส และไซโทลสมาใช้ประโยชน์. ส่วนธาตุวัตถุอื่น ๆ นั้นต้องการในปริมาณเล็กน้อย มีรายงานว่าหากเพิ่มเปลือกรำข้าวสาลีปริมาณที่เหมาะสมลงในเชื้อจะช่วยให้การเจริญเติบโตเต็มที่ แต่หากใช้เปลือกรำข้าวสาลีทั้งหมดจะทำให้การออกดอกยาก. ดังนั้นรำข้าวสาลีจึงเป็นอาหารที่ดีสำหรับเส้นใยเห็ด^{๓-๕}.

ความเป็นกรด-ด่าง ความเป็นกรด-ด่างที่หลินจือสามารถเจริญเติบโตได้ คือ พีเอช ๓.๕-๗.๕ แต่ที่เหมาะสมที่สุดคือ ๕-๖ และเห็ดหลินจือชอบเจริญเติบโตในอาหารเลี้ยงเชื้อที่ค่อนข้างเป็นกรด^{๓-๕}.

๔. การป้องกันกำจัดโรคและแมลง

โรคที่พบของเห็ดหลินจือ ได้แก่ โรคที่เกิดจากเชื้อ *Penicillium* sp., *Mucor* sp., *Rhizopus* sp. และ *Aspergillus* sp. เป็นต้น. วิธีป้องกันกำจัด มีดังนี้

- วัสดุเพาะเลี้ยงเห็ดควรนึ่งฆ่าเชื้อแบบหมดจด.
- ในขั้นตอนของการต่อเชื้อควรปฏิบัติด้วยความระมัดระวังเป็นพิเศษ.

- ในระยะบ่มเชื้อควรฉีดยาฆ่าเชื้อราโดยทั่วด้านบนถุงเพื่อป้องกันเชื้อราเข้าไปทำลายเชื้อเห็ดในถุง.

- ควรเลือกพื้นที่ที่มีอากาศถ่ายเทได้สะดวกเพื่อลดความชื้นสัมพัทธ์.

หากเกิดโรคไม่รุนแรงให้รีบกำจัดเฉพาะที่ แล้วนำมานึ่งฆ่าเชื้ออีกครั้ง จากนั้นนำไปต่อเชื้อใหม่ หากเกิดโรครุนแรงให้นำออกนอกโรงเรือน แล้วนำไปทำลายทิ้ง ไม่ควรนำมาใช้ใหม่.

แมลงศัตรูพืชของเห็ดหลินจือ เช่น ไรวา แมลงหวี่ ตัวงักเข็ง. ควรเลือกใช้วิธีที่เหมาะสมในการป้องกันกำจัด อาจฉีดยาฆ่าเชื้อที่มีความปลอดภัย หรือใช้ตาข่ายผ้าล้อมทั่วภายในโรงเรือน^๔.

รูปที่ ๗ การเก็บสปอร์เห็ดหลินจือโดยใช้เยื่อกระดาษคลุมพื้นที่ปลูก

รูปที่ ๘ เห็ดหลินจือที่เพาะบนดินในระยะเกิดสปอร์เต็มที่โดยใช้แผ่นพลาสติกคลุมพื้นที่ปลูก

การเก็บเกี่ยวผลผลิตและการปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว

๑. การเก็บเกี่ยวสปอร์เห็ดหลินจือ (รูปที่ ๗, ๘, ๙)

การเก็บเกี่ยวสปอร์เห็ดหลินจือควรทำด้วยความระมัดระวังเป็นพิเศษ เพื่อให้ปลอดเชื้อและไม่ให้มีสิ่งแปลกปลอม. วิธีเก็บสปอร์ที่นิยมใช้ในสาธารณรัฐประชาชนจีน ได้แก่ การทำโครงเป็นชั้นซึ่งแผ่นพลาสติก การใช้แผ่นพลาสติกหรือเยื่อกระดาษคลุมพื้นที่ปลูก การใช้ถุงพลาสติกซึ่งกับพัดลมในแนวตั้งฉากสำหรับดูดสปอร์เห็ดหลินจือโดยเฉพาะ เป็นต้น^๖.

การใช้แผ่นพลาสติกหรือเยื่อกระดาษคลุมพื้นที่ปลูก หรือการใช้ถุงบรรจุสปอร์เก็บนั้นมีความสำคัญมาก หากใช้แผ่นพลาสติกหรือเยื่อกระดาษคลุมเร็วเกินไปจะมีผลต่อการเจริญเติบโตของดอกเห็ดและการดูแลรักษา แต่หากช้าเกินไปสปอร์จะฟุ้งกระจาย. โดยทั่วไปหากใช้แผ่นพลาสติกหรือเยื่อ

รูปที่ ๙ สปอร์เห็ดหลินจือ

กระดาศคลุมสามารถดำเนินการได้ก่อนเล็กน้อย แต่หากใช้ถุงบรรจุสปอร์เก็บจะดำเนินการได้ก่อนที่สปอร์จะฟุ้งกระจายเพียงไม่กี่วัน^๓.

๒. การเก็บเกี่ยวดอกเห็ดหลินจือ (รูปที่ ๑๐)

การเก็บเกี่ยวดอกเห็ดหลินจือที่เจริญเต็มที่นั้น หมวกเห็ดต้องมีสีเหมือนกับก้านดอก ขอบของหมวกเห็ดจะเป็นสีเดียวกับหมวกดอกแข็ง มีแนวเส้นเป็นชั้น ๒-๓ ชั้น และมีสปอร์สีน้ำตาลแดงจำนวนมาก ด้านใต้หมวกเห็ดมีสีเหลืองทองสดใสโดยเฉพาะในฤดูเก็บเกี่ยว. โดยทั่วไปจะเก็บเกี่ยวเมื่อเห็ดเริ่มออกดอกประมาณ ๔๐-๕๐ วัน^๓.

๓. การปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยวดอกเห็ดหลินจือ

ภายหลังการเก็บเกี่ยวดอกเห็ดแล้วไม่ควรนำดอกเห็ดมาล้างน้ำ ให้นำดอกเห็ดไปอบในตู้อบที่อุณหภูมิ ๓๕ องศาเซลเซียส แล้วค่อย ๆ เพิ่มอุณหภูมิครั้งละ ๕ องศาเซลเซียส นาน ๑-๒ ชั่วโมง จนกระทั่งอุณหภูมิเป็น ๕๕ องศาเซลเซียส. การปฏิบัติเช่นนี้จะรักษาสีของใต้หมวกเห็ดเป็นสีเหลืองทองไม่เปลี่ยนแปลง ทำให้ดอกเห็ดมีคุณภาพดี โดยมีปริมาณความชื้นอยู่ระหว่างร้อยละ ๑๑-๑๒ นำไปบรรจุในถุงพลาสติกที่ปิดสนิท โดยแยกตามระดับคุณภาพของเห็ดหลินจือ ดังนี้

เกรดพิเศษ ก้านดอกเห็ดยาวประมาณ ๑.๒-๑.๕ เซนติเมตร ขนาดผ่านศูนย์กลางของหมวกเห็ดประมาณ ๑.๕-๒.๕ เซนติเมตร ด้านใต้หมวกเห็ดมีสีเหลืองทองถึงสีเหลืองอ่อน มีปริมาณความชื้นไม่เกินร้อยละ ๑๒ ไม่มีแมลงหรือมอด ไม่มีเชื้อรา และต้องเป็นดอกเดี่ยว.

เกรดเอ ก้านดอกเห็ดยาวน้อยกว่า ๒ เซนติเมตร ขนาด

รูปที่ ๑๐ ดอกเห็ดหลินจือ

ผ่านศูนย์กลางของหมวกเห็ดมากกว่า ๘ เซนติเมตร มีปริมาณความชื้นไม่เกินร้อยละ ๑๒ เนื้อเห็ดแข็ง ขอบหมวกเรียบเป็นมัน มีแนวเส้นเป็นชั้น ๒-๓ ชั้น ส่วนกลางหมวกเห็ดหนามากกว่า ๑ เซนติเมตร ด้านใต้หมวกเห็ดมีสีเหลืองอ่อนหรือสีเหลืองทอง ไม่มีแมลงหรือมอด ไม่มีเชื้อรา และต้องเป็นดอกเดี่ยว.

เกรดบี ก้านดอกเห็ดยาวน้อยกว่า ๓ เซนติเมตร ขนาดผ่านศูนย์กลางของหมวกเห็ดมากกว่า ๕ เซนติเมตร มีปริมาณความชื้นไม่เกินร้อยละ ๑๒ เนื้อเห็ดแข็ง เป็นมัน ส่วนกลางของหมวกเห็ดหนามากกว่า ๑ เซนติเมตร ด้านใต้หมวกเห็ดมีสีขาวสารหรือสีเหลืองอ่อน ไม่มีแมลงหรือมอด ไม่มีเชื้อรา และเป็นดอกเดี่ยวหรือบางส่วนเป็นดอกออกคู่กัน.

เกรดอื่น ๆ ขนาดผ่านศูนย์กลางของหมวกเห็ดน้อยกว่า ๓ เซนติเมตร หรือมีรูปร่างแปลก ๆ โดยไม่มีหมวกเห็ด ไม่มีแมลงหรือมอด ไม่มีเชื้อรา และมีปริมาณความชื้นไม่เกินร้อยละ ๑๒.

ดอกเห็ดหลินจือที่เก็บเกี่ยวสปอร์ไปแล้วจะจัดอยู่ในเกรดอื่น ๆ ซึ่งดอกเห็ดชนิดนี้มีลักษณะเด่น คือ น้ำหนักของดอกเห็ดจะเบา สามารถใช้มือหักดอกเห็ดออกได้ง่าย ใต้หมวกเห็ดมีสีขาวสารหรือสีขาวอมเทา โดยสามารถมองเห็นรูของเห็ด^๓.

๔. การบรรจุหีบห่อและการเก็บรักษา

การบรรจุหีบห่อจะแยกตามระดับคุณภาพของเห็ดหลินจือ วัสดุที่ใช้ในการบรรจุหีบห่อเห็ดหลินจือจะใช้ลังหรือใช้ถุง โดยวัสดุที่ใช้ในการบรรจุหีบห่อภายใน คือ ถุงพลาสติก ซึ่งเป็น

วัสดุที่แข็งแรงและมีความคงทน ทนต่อการกดทับและเสียดสี ป้องกันการกัดกร่อน สามารถปิดผนึกแน่นเพื่อป้องกันไม่ให้สมุนไพรได้รับความชื้นหรือระเหย และกันแสงแดด. หากต้องขนส่งในระยะทางไกลหรือต้องเก็บรักษาไว้เป็นเวลานาน ภายในวัสดุบรรจุต้องใส่สารกันความชื้นด้วย จากนั้นนำถุงพลาสติกที่บรรจุหีบห่อหลิ้นจี่ไปบรรจุในลังหรือถุงที่มีขนาดใหญ่กว่า เก็บไว้ในที่มีอากาศเย็นและแห้ง มีการระบายอากาศดี^๓.

การพัฒนาการใช้ประโยชน์จากเห็ดหลิ้นจี่

ปัจจุบันแนวโน้มการตลาดของผู้บริโภคผลิตภัณฑ์สุขภาพ มีการพัฒนาอย่างรวดเร็วทั่วโลก ผู้บริโภคให้ความสำคัญกับการดูแลสุขภาพเพื่อให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น. หลิ้นจี่เป็นสมุนไพรที่เป็นที่รู้จักมานานนับสองพันปี โดยใช้ป้องกันและรักษาสารพัดโรค คนจีนยอมรับว่าหลิ้นจี่มีสรรพคุณเป็นยาบำรุงร่างกาย เป็นยาอายุวัฒนะ และช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานของระบบภูมิคุ้มกันของร่างกาย^๓. เกาส์ตำรับของสาธารณรัฐประชาชนจีนระบุข้อบ่งใช้ของเห็ดหลิ้นจี่ คือ ใช้รักษาอาการเวียนศีรษะ นอนไม่หลับ หัวใจเต้นเร็ว หายใจลำบาก อ่อนเพลีย ไอ และหอบ^๖. ปัจจุบันประเทศญี่ปุ่น เกาหลี สาธารณรัฐประชาชนจีน มาเลเซีย สิงคโปร์ และสหรัฐอเมริกา มีความตื่นตัวในการวิจัยและพัฒนาหลิ้นจี่เป็นผลิตภัณฑ์เสริมอาหารและผลิตภัณฑ์ยา โดยแนวทางในการพัฒนาหลิ้นจี่เป็นผลิตภัณฑ์สุขภาพ^๓ ดังนี้

๑. ผลิตภัณฑ์เสริมอาหารและผลิตภัณฑ์ยา สำหรับผู้สูงอายุที่เป็นโรคไขมันในเลือดสูง โรคหัวใจ โรคความดันโลหิตสูง โรคเบาหวาน ฯลฯ โดยหลิ้นจี่จะช่วยเพิ่มคุณภาพชีวิตของผู้ป่วยเหล่านี้ให้ดีขึ้น. หลิ้นจี่มีฤทธิ์ขยายหลอดเลือดหัวใจ ช่วยให้เลือดและออกซิเจนไปเลี้ยงกล้ามเนื้อหัวใจที่ขาดเลือด มีฤทธิ์ต้านตับอักเสบ บำรุงสมอง ช่วยให้นอนหลับ และใช้เสริมการรักษาในผู้ป่วยมะเร็ง^๓.

๒. ผลิตภัณฑ์บำรุงร่างกายในเด็ก หลิ้นจี่มีฤทธิ์บำรุงสมอง ช่วยให้ร่างกายเจริญเติบโตและแข็งแรง^๓.

๓. ผลิตภัณฑ์เครื่องสำอาง หลิ้นจี่ประกอบด้วยสารเจอมาเนียมในปริมาณค่อนข้างสูง. สารเจอมาเนียมมีฤทธิ์ช่วยให้ระบบเลือดหมุนเวียนดี ช่วยให้เม็ดเลือดแดงดูดซึมออกซิเจนอย่างมีประสิทธิภาพ ช่วยสร้างภูมิคุ้มกันของร่างกาย บำรุงร่างกาย และเป็นยาอายุวัฒนะ^๓.

กิตติกรรมประกาศ

ศาสตราจารย์ Lu Xianming ผู้เชี่ยวชาญด้านเภสัชพฤกษศาสตร์ มหาวิทยาลัยการแพทย์แผนจีนเฉิงตู มณฑลเสฉวน, คุณ Wang Lihong กรรมการผู้จัดการ บริษัท เอสเอช ไอเดีย ฟาร์มาซูติคอล จำกัด มณฑลยูนนาน สาธารณรัฐประชาชนจีน และรองศาสตราจารย์ ดร.นพมาศ สุนทรเจริญนนท์ คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล ได้อนุเคราะห์รูปภาพประกอบบทความนี้

เอกสารอ้างอิง

๑. Xiao PG. Modern Chinese Materia Medica. Vol. 3. 1st ed. Beijing: Hua Xue Gong Ye Publishing House; 2002: p. 872-9 (in Chinese).
๒. วิชัย โชควิวัฒน์, ขวลิต สันติกิจรุ่งเรือง, เย็นจิตร เตชะดำรงสิน (บรรณาธิการ). ตำรับยาจีนที่ใช้บ่อยในประเทศไทย เล่ม ๑. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์องค์การทหารผ่านศึก; ๒๕๕๐: หน้า ๖-๗.
๓. Lu XM. Introduction to Lingzhi. Chengdu: Chengdu University of Traditional Chinese Medicine; 2009: p. 1-6 (in Chinese).
๔. Lin JY, Li Y. Cultivation Technique of Medicinal Plants. 1st ed. Beijing: China Forestry Publishing House; 1999: p. 440-8 (in Chinese).
๕. Chen Z, Ding WL, Wang SF, Chen Y. Answer Questions on Cultivation of 100 Kinds of Medicinal Plants. 1st ed. Beijing: China Agriculture Publishing House; 2002: 475-86 (in Chinese).
๖. The State Pharmacopoeia Commission of P.R. China. Pharmacopoeia of the People's Republic of China. Vol. I. English ed. Beijing: People's Medical Publishing House; 2005: p. 36, 117-8.
๗. Kong LW, Sun HF. Modern Practice in Cultivation Technique of Medicinal Plants. 1st ed. Beijing: People's Medical Publishing House; 2000: p. 247-30 (in Chinese).